

О ИЗБОРУ ПРАВЦА ГЛАВНОГ УДАРА

Општи циљ борбених дејстава јесте да се нанесе пораз непријатељу. Крајња победа, тј. потпуно разбијање и уништење непријатеља, може се постићи једино нападним дејствима. Општи циљ нападних дејстава, зависно од датих околности и замисли више команде, може бити: пораз непријатељских снага пред собом и заузимање неке линије (рејона) у непријатељској позадини, прикивање непријатељских снага активним дејством, обмана непријатеља о главној групацији сопствених снага, итд. При томе, објекти операције која се изводи у интересу решавања стратeгиских задатака могу бити: главна групација непријатељских снага и важни политички, економски и војни центри или рејони. Разуме се, операције треба увек посматрати кроз целокупна борбена дејства одређених снага за решавање постављеног задатка који утиче на ток рата.

Планирајући операцију (бој) не треба никада губити из вида општи циљ борбених дејстава: „нанети пораз непријатељу“. То значи да главну акцију треба управљати према непријатељској живој сили и техници. А да би се нанео пораз непријатељској живој сили и техници у предвиђеној операцији (боју), треба потпуно схватити задатак који је поставила виша (претпостављена) команда и правилно изабрати правац главног удара, кроз који мора бити прожета основна идеја операције (боја).

Може се десити да се главна акција не усмерава одмах према непријатељској живој снази и техници, већ се као објекат дејства узима неки важан географско-стратeгиски објекат, или важан део територије — политички, економски или војни центри — при чему је највероватније да ће се на тим местима (рејонима), односно правцима ка њима, наићи на непријатељску живу силу. На пример, Овче Поље (положаји код Штипа) и рејон Битоља у операцијама 1912 године претстављали су важне географско-стратeгиске објекте — циљеве, према којима је српско командовање упутило своје снаге очекујући да ће на правцима ка тим рејонима наићи на непријатељску живу силу, као што је и било.

Ратно искуство је показало да је жива сила нормално била главни објекат дејства трупа и да су ратови завршавани у већини случајева тек после пораза живе силе непријатеља. Иако је Наполеон заузео Беч — престоницу Аустрије — ипак, рат није био завршен све до победе код Аустерлица (1805) и Ваграма (1809). Губитком Београда 1914 године рат између Србије и

Аустрије није завршен, па чак ни онда када је српска војска напустила државну територију. Напротив, сачуване снаге извојевале су победу у Колубарској бици и створиле услове за ослобођење Београда, а после пробоја Солунског фронта дочекале слом Аустро-Угарске 1918 године. У Народно-ослободилачком рату показало се да губитак неког важног дела територије или места није било од пресудног значаја за нас, колико жива сила. Други светски рат завршен је онда када су потпуно уништене Немачка и Јапанска армија. Међутим, то не значи да немају велику важност, на пример, престонице држава, разни индустријски, културни и политички центри, разни објекти и територије зараћених држава. Напротив, у сваком конкретном случају треба им са довољно пажње одредити одговарајући значај и улогу, с обзиром на потребу да се непријатељска жива сила и техника поставе у што тежи положај за пружање јачег отпора. То значи да као објекат дејства треба првенствено узимати непријатеља, тј. његове снаге, везујући акцију и за погодне и важне (рејоне) на одређеним правцима дејства.

Да би се постигло уништење непријатељских снага и средстава или неутралисање његове способности за отпор у предвиђеној операцији (боју), нападач не може свуда, тј. на целом фронту, нападати подједнаким снагама, нити би то уопште било целисходно. Нападом подједнаким снагама на целом фронту не може се изразити идеја маневра и силина удара на сву дубину одбране, нити се може постићи извршење постављеног задатка. Зато за напад треба прикупити и усмерити надмоћне снаге и средства на одређеном (решавајућем) правцу, тј. правцу главног удара, који се бира унутар зоне (отсека) дејства дате јединице, а на осталом делу фронта одредити само најнужније снаге. Према томе, прикупљене главне снаге нападача носе главни удар у зони која има одлучујући значај за пораз непријатељских снага. Главни удар се, дакле, наноси у одређеној земљишној зони, у којој се распоређују нападачеве снаге и средства и у којој се претпоставља да ће се постављени задатак најлакше извршити. **Правца главног удара**, уствари, поклапа се са зоном у којој се удар изводи, само што се обично обележава директрисом која спаја неколико важних објеката у зони удара почев од борбеног поретка нападача до оног објекта у дубини непријатељске одбране који је постављен као циљ операције (боја).

При избору правца главног удара треба имати у виду:

— циљ борбе — шта, како, на који начин и какви се задаци могу решити на том правцу, па према томе и његову улогу у оквиру целине;

— колико се и каквих снага може развити на томе правцу и погодност употребе појединих родова војске и средстава на њему;

— могућност маневра и садејства са суседима;

— објекте и рејоне који могу изазвати тешкоће у извођењу операције (боја);

— услове за базирање — комуникације, дотур, итд.

За наношење главног удара најповољније је оно земљиште:

— које изводи главну снагу нападача најкраћим и најповољнијим правцем ка објекту чијим се овладавањем може успешно решити постављени задатак;

— које обухвата зону (отсек) са најмањом оперативном и тактичком густином непријатељских снага и које изводи на најосетљивији део његовог

распореда (спојеви, бокови, слабо развијена одбрана, слаб квалитет јединица, итд.);

— које има повољне услове за прикривено-прикупљање и развој снага и средстава на полазном положају;

— које на целој дубини пробоја омогућава употребу и садејство свих снага и средстава, нарочито артиљерије, тенкова и пешадије унутар борбеног поретка и са суседима;

— које омогућава осматрање не само предњег краја, већ и дубине одбранбеног појаса;

— које има повољних услова за избор ватрених положаја за артиљерију;

— које нуди добре услове за борбу са непријатељским резервама које долазе из дубине или са суседних праваца (отсека).

Скоро је немогуће наћи правац главног удара који би одговарао свим захтевима, јер ће земљиште и друге околности испољавати различите утицаје на оперативна и тактичка дејства јединица. Зато се сви елементи морају правилно ценити и узимати у обзир посебно за сваки конкретан случај.

При избору правца главног удара може се десити да се због карактера земљишта и отпора непријатеља оперативни услови не поклапају са тактичким, тј. да поједини правци имају повољне тактичке, а неповољне оперативне услове и обратно. Некада ће се давати предност тактичким, а некада оперативним условима, али их никад не треба супротстављати једне другима, имајући на уму да без тактичког не може бити ни оперативног успеха. У пракси је веома важно да се правилно оцене конкретни услови у целини и да се тактички и оперативни захтеви доведу у склад, узимајући на оперативно важним правцима што погодније тактичке правце за извршење удара (пробоја) и његово развијање. При томе треба имати у виду да се правац главног удара у току једне операције (боја) може мењати, на пример: у првој етапи правац главног удара, зависно од ситуације, може бити на десном, а у другој етапи на левом крилу ударне групације, итд., али је, ипак, најбоље да се не мења до краја операције, јер промена правца удара изазива потребу за преношењем тежишта, тј. извесно прегруписавање снага и губитак у времену.

Природно је да ће бранилац организовати солиднију одбрану на оним правцима који су погодни за нападача за извршење напада. Но, борбена пракса је показала да су се крупни резултати често постизали не само ударом на слабо, већ и на јако место одбране непријатеља. У том случају успех је зависио од енергичности, силине и изненадности удара. Ако непријатељ, који је уверен у солидност свог фортификациског система, велику густину живе снаге и технике и добро организовани систем ватре, смањи своју будност на ма ком делу свога фронта, онда нападач може постићи успех ако изврши главни удар на томе делу, без обзира на јачину саме организације одбране.

У планинским пределима офанзивна дејства се обично изводе дуж комуникација које су веома ретке, тако да свака од њих може претстављати операциски правац. Ако их има више, онда је важно да се правилно процени који је правац најповољнији за употребу снага и за постизање успеха, тј. за правац главног удара. За разлику од маневарског земљишта, у планини и

здружене стрелачке јединице, које дејствују на одвојеним правцима, могу решавати самосталне оперативне задатке. У тактичком погледу главни удар начелно се управља на најслабије место одбране или правцем где има путева (стаза) који изводе у бок и позадину непријатељских снага, а понекад, у циљу изненађења, и земљиштем које је теже приступачно за дејство сопствене артиљерије и тенкова.

Главни удар треба првенствено наносити на оном правцу где га непријатељ најмање очекује. На Солунском фронту Немци су очекивали пробој на вардарском или битолском правцу, а он је извршен из рејона Добро Поље преко Козјака ка Неготину на Вардару; у Четвртој офанзиви, форсирањем Неретве код Јабланице и дејством правцем Прењ, Калиновик, Фоча, ка Романији, омогућен је пробој и излазак наше групе дивизија из окружења; код Орше Совјетска армија наносила је главни удар северно од града кроз мочварно и пошумљено земљиште где немачко командовање није ни помишљало да би могао уследити главни напад.

У сваком случају, без темељитог проучавања непријатељске одбране и земљишта и познавања својих могућности, неће се моћи правилно изабрати правац главног удара. У неким случајевима може и виши (претпостављени) командант одредити правац главног удара потчињеним јединицама, на пример, ако дејствују на правцу главног удара у склопу више јединице или на неком другом важнијем делу фронта.

Ради довођења непријатеља у заблуду, пожељно је да јачи извиђачки одреди или нарочито одређене снаге изводе енергичне нападе на више правца како би се отстранила његова пажња од изабраног правца главног удара. Евентуални успех неког од ових одреда (нарочито одређених снага) треба одмах искоришћавати јер се, нарочито у планинским пределима, делимичан успех често може претворити у крупан, а помоћни правац у главни правац удара.

Ударом на помоћном правцу олакшава се дејство на правцу главног удара. На помоћном правцу редовно дејствују мање снаге и са ограниченим задацима. Дејство на помоћним правцима може бити нападно или одбранбено, такође са разним задацима, на пример, обезбеђење сопствених снага на правцу главног удара од бочних противнапада — противудара непријатеља, прикивање непријатељских снага својим активним дејством, спречавање пребацивања непријатељских резерви са помоћног на главни правац ради паралисања успеха на истом, принуђавање браниоца да скине део снага са правца главног удара и тиме олакша извршење задатка на правцу главног удара или претварање помоћног у главни удар преношењем тежишта напада са главног на помоћни правац на коме је већ постигнут успех, итд.

При избору помоћног правца треба водити рачуна о томе да се дејством на томе правцу највише допринеси успеху на правцу главног удара.

Ако снаге на помоћном правцу у некој операцији изводе удар који је у тесној вези са ударом који врше главне снаге на правцу главног удара (на пример, у облику концентричног дејства са циљем разбијања непријатељске групације), онда помоћни правац, уствари, претставља саставни део главног правца (случај сложеног правца главног удара).

На помоћном правцу, који обично има ширу зону, такође се наноси главни удар на ужем фронту унутар саме зоне, на тај начин што се мањи део

снага развуче на осталој ширини образујући међупросторе у борбеним порецима. То значи да на помоћним правцима групе нападају на широком фронту са ретким борбеним порецима и размакнутим крилима, тј. са већим међупросторима између јединица тако да се неки делови непријатељске одбране не морају нападати.

Ширина фронта — отсека пробоја — зависи од циља пробоја, од снага и средстава са којима се располаже, чврстине и дубине непријатељске одбране, готовости одбранбених радова, квалитета трупа, густине поседања и склопа земљишта у зони напада.

Пробој се може извршити на уском и широком фронту. Пробој на уском фронту може се са успехом извршити ако се припреме изведу тајно, а напад изненадно и енергично. У противном, бранилац може и мањим снагама, пребаченим са ненападнутог отсека или правца, благовремено да затвори брешу и отежа извршење задатка или да га потпуно осујети. Зато при пробоју на уском фронту треба брзо проширивати пробој у страну и у дубину одбране.

Код пробоја на широком фронту треба водити рачуна да се снаге и средства превише не развуку и самим тим успоре темпо развијања пробоја, што би омогућавало бранию организацију противманевра. Зато увек имати на уму да фронт пробоја одговара снагама и средствима које врше пробој, тј. да непријатељ не може да затвори створену брешу најближим расположивим резервама и да пробој дозвољава несметано увођење других ешелона и покретне групе за развијање успеха пробоја.

Уопште узев, ширина фронта пробоја на правцу главног удара у току Другог светског рата износила је око 40—50% од фронта напада који је додељен некој јединици.

Борбени поредак јединица треба да одговара правцу главног удара, тј. да буде у најтешњој вези са ширином фронта (отсека) пробоја. Зато решавању питања борбеног поретка, за сваки конкретан случај, треба прилазити после свестраног изучавања свих утицајних елемената (циља пробоја, карактера непријатељске одбране и квалитета снага, земљишта, расположивих сопствених снага, итд.) и на основу тога одређивати форму борбеног поретка — у једном, два или три ешелона.

Армија обично има један прост правац главног удара и један или два помоћна правца. Али, ако је осигурана надмоћност снага и средстава и повољна конфигурација фронта и када се предвиђа окружење непријатељске групације, онда армија може имати сложен (двојни) правац удара (од којих је један главни). У нашим условима, нарочито на планинском земљишту, овакав случај може бити код корпуса, па чак и дивизије.

Пук, батаљон и чета редовно ће имати један правац главног и један правац помоћног удара. По нашем борбеном правилу чета је најнижа јединица о којој се говори да има главни удар (тач. 488, ПБП, I део), а то значи да поред главног има и помоћни удар. Међутим, мишљења сам да и вод у својим границама може имати главни удар, на пример: вод напада на извесну тачку (вис, засеок и сл.) упућујући с једне стране једно одељење ради привлачења непријатеља и привлачења на себе дела његове ватре, а са друга два одељења да напада са друге стране, и слично.

Пошто избор правца главног удара чини основу одлуке, природно је да од тога избора мора зависити не само целокупни ток операције (боја), већ и њен исход. То је већ много пута доказано у току историје, па и у нашој скорој прошлости (на пример: у Колубарској бици 1914, при пробоју Солунског фронта 1918, при дејству пролетерских бригада у пролеће 1942 године, у Четвртој и Петој непријатељској офанзиви, у Тршћанској операцији, итд.). Као што се види, избору правца главног удара увек је придавана особита пажња. Зато овоме питању, у савременим условима, тј. кад постоји модерна армија са масовном техником и још организованија и упорнија браничева одбрана, треба поклањати још већу пажњу.